

Cloenda

Joan Carles RODRÍGUEZ i MIÑANA

Desigualtat o desigualtats?

Com la mítica Hidra, que habitava prop del llac de Lerna, a l'Argòlida, i des d'allí guardava l'entrada a l'inframón, aquesta Diada andorrana a la 55a Universitat Catalana d'Estiu ens ha demostrat que la Desigualtat sovint també pren forma d'una horrible i paorosa serp amb multitud de caps.

Així, hi ha desigualtat home/dona, desigualtat dins i entre famílies, desigualtat entre estats, desigualtat derivada dels ingressos o del patrimoni, desigualtat segons la nacionalitat (electoral i d'altres), desigualtat energètica (que pot portar a la precarietat), desigualtat per edat (ser considerats *massa joves* o *massa vells*), desigualtat en l'accés a les noves tecnologies, desigualtat en els nostres físics, desigualtat en la malaltia o respecte a persones amb capacitats diferents, desigualtat educacional, desigualtat en l'habitatge...

Sobre les participacions

Un altre cop encara, totes les participacions, nombroses, han estat interessantíssimes.

Com ja és tradició en aquestes diades organitzades per la Societat Andorrana de Ciències des de fa 36 anys, la participació dels nostres polítics, de totes les tendències, ha estat activa, treballada i molt fructífera, com podreu comprovar vosaltres mateixos llegint aquest llibre.

La dels tècnics, acadèmics i professionals, també.

D'aquests darrers, us en dono només unes petites però molt significatives pinzellades.

Joan Micó, el director del Centre de Recerca Sociològica (CRES) d'Andorra Recerca+Innovació, ens ha demostrat –tot i que ja ho intuïem– que, en general, hi ha més desigualtat geogràficament al sud que al nord.

Joan Mir, economista balear, després de recordar-nos que el creixement produeix riquesa econòmica i que aquesta riquesa, poc o molt, sempre acaba d'alguna manera arribant a totes les capes de la societat, ens ha assenyalat, tanmateix, que la desigualtat pot arribar a ser un llast per al desenvolupament.

I Amadeu Rocamora, President de Càritas Andorrana, ha subratllat la clamorosa manca d'habitatge social a Andorra i ha incidit que "l'habitatge social cal ara i és indispensable sempre" i que "l'habitatge social generalitzat és una realitat arreu del nostre entorn".

Entropia i desigualtat

Tot i que el *Gran diccionari de la llengua catalana* no conté una definició intuïtiva del terme *entropia*, el *Diccionari Larousse* i el *Diccionario de la Academia Española* el defineixen, respectivament, com "fonction (...) qui caracterise l'état de 'désordre' d'un système" i com la "medida del desorden de un sistema".

La segona llei de la termodinàmica estableix que l'entropia, en un sistema aïllat, és espontàniament sempre creixent, és a dir, que tendeix a incrementar-se en el temps.

L'experiència demostra que això mateix passa amb la desigualtat: tendirà a créixer i créixer permanentment si entre tots no hi posem prou obstacles o si aquests no són prou eficaços.

La conclusió, doncs, és que calen polítiques decidides per revertir la tendència *natural* a la desigualtat: amb petits pedaços, tímidament, no s'aconseguirà revertir la tendència, que és sempre tossuda.

El binomi igualtat-llibertat

Deixeu-me afegir encara una darrera reflexió pròpia: la igualtat és un requisit indispensable per a la llibertat.

Fins i tot Elon Musk, que encarna el multimilionari modern, que combina l'empresa amb el control de les xarxes i mitjans de comunicació socials per aconseguir influir en l'opinió dels consumidors (que és tant com dir en l'opinió pública, car tots som consumidors en un moment o altre), apòstol defensor incansable de la *llibertat*, que l'ha portat a donar suport a Trump o a minimitzar l'agressió russa a Ucraïna, es queixava recentment de l'expansió de la indústria xinesa de l'automòbil elèctric amb aquests mots:

"Els fabricants xinesos són extremament bons. Si no els posem barreres comercials, destrossaran la majoria de fabricants de cotxes al món."

És a dir, "visca la llibertat" quan soc jo el més fort, però no si ho és un altre.

Per dir-ho clar: no hi ha autèntica llibertat en un entorn desigual; en un entorn desigual, la llibertat només esdevé la legitimació del més fort.

Segurament per això els textos constitucionals dels drets humans, des de bon principi, incideixen en la igualtat sempre en relació amb la llibertat.

Així, cronològicament, la Declaració d'Independència dels EUA, emanada del Congrés estatunidenc del 4 de juliol 1776, diu: "Sostenim com a evidents per si mateixes les següents veritats: Que tots els homes són creats iguals i són dotats pel seu Creador de certs drets inalienables, entre els quals el dret a la vida, a la llibertat i a la felicitat."

I la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, proclamada per l'Assemblea Nacional Francesa el 26 d'agost 1789:

"Article 1. Els homes neixen i resten lliures i iguals en drets".

El dret a la llibertat hi reapareix en l'article 2, amb "la propietat, la seguretat i la resistència a l'opressió", com a "drets naturals i imprescriptibles de l'home".

La igualtat, al seu torn, també en l'article 6: "La llei és l'expressió de la voluntat general" i "tots els ciutadans son iguals".

Declaració Universal dels Drets Humans, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, resolució 217 A (III), de 10 de desembre 1948. Després d'un preàmbul que comença recordant que "el reconeixement de la dignitat inherent i dels drets iguals i inalienables de tots (...) és el fonament de la llibertat, la justícia i la pau en el món" i d'establir "la igualtat de dret d'homes i dones", l'article 1 ens recorda fortament aquell article 1 de la ja esmentada Declaració de l'Assemblée Nationale de gairebé un segle i mig abans, quan comença:

"Article 1. Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets."

Hi destaca la substitució (atenció: més d'un segle i mig més tard!), de l'expressió "Els homes" per "Tots els éssers humans".

I hi afegeix encara:

"Són dotats de raó i de consciència i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres."

Sorprenentment, ens trobem aquí amb els tres conceptes que conformen la tríada revolucionària clàssica, *Liberté, Égalité, Fraternité* (Llibertat, Igualtat, Fraternitat), tanmateix formulada per una institució d'abast universal l'any 1948, en referència a una declaració en principi només francesa i d'un segle i mig abans (1789).

Continua la Declaració universal fent referència al concepte *llibertat* al principi del seu articulat:

"Article 2

Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció..."

Tanmateix, malgrat la preeminència d'enunciar el concepte *llibertat* en aquests dos primers articles de la Declaració universal (recordem, però, que a l'article 1 apareix al costat també el concepte *igualtat*), la declaració se centra aleshores en el concepte *igualtat*, ja sigui per la persistència de començar l'enunciat de tots els articles (també aquests dos primers que hem examinat) amb les expressions: *tothom, tota persona, ningú, tots*, com per la referència literal al concepte *igualtat* o l'expressió *iguals*, concretament als articles següents:

"Article 7

Tots són iguals davant la llei i tenen dret, sense cap distinció, a igual protecció per la llei. Tots tenen dret a igual protecció contra qualsevol discriminació...

Article 21

Tota persona té dret, en condicions d'igualtat, a accedir a les funcions públiques del seu país (...) sufragi universal i igual...

Article 23

Tota persona, sense cap discriminació, té dret a salari igual per igual treball.

Article 26

L'accés a l'ensenyament superior serà igual per a tots en funció dels mèrits respectius."

La nostra Constitució (1993) no només inscriu aquesta Declaració Universal dels Drets Humans al dret positiu andorrà, amb rang de protecció constitucional, tant directament a l'article 5: "La Declaració Universal dels Drets Humans és vigent a Andorra" com indirectament, a l'article 3.3: "Andorra incorpora al seu ordenament els principis de dret internacional públic universalment reconeguts."

Sinó que, a més, reprèn les idees anteriors, sovint amb expressions literals o molt properes a les de la Declaració universal, com a l'article 1.2, quan diu: "La Constitució proclama com a

principis inspiradors de l'acció de l'Estat andorrà el respecte i la promoció de la llibertat, la igualtat..."

Article 6:

1. Totes les persones son iguals davant la Llei. (...) Els poders públics han de crear les condicions per tal que la igualtat i la llibertat (atenció aquí a l'ordre dels conceptes!) dels individus siguin reals i efectives.

Article 10:

La Llei regularà els supòsits en què, per garantir el principi d'igualtat, la justícia ha de ser gratuïta.

Article 25:

Tots els andorrans tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a les funcions i als càrrecs públics.

l'article 51:

Els consellers són elegits per sufragi universal, lliure, igual... (Aquests dos darrers preceptes són transposició de l'article 21 de la DUDH.)

Així doncs i per concloure, hem començat aquesta reflexió final constatant l'estreta relació que sempre hi ha hagut entre els conceptes *llibertat* i *igualtat* en els textos legals de les declaracions dels drets humans en la història, per acabar subratllant que la llibertat genera un entorn de confiança, de certesa, de predicibilitat, d'interdicció de l'arbitrarietat, d'imperi de la llei i de desenvolupament general, personal i econòmic, mentre que, en termes reals, la igualtat va adquirint progressivament més rellevància com a concepte inspirador de les concretes polítiques públiques, per assegurar l'accés equitable de tothom als recursos públics i per afavorir, en definitiva, la plena realització de totes les persones.

Joan-Carles Rodríguez i Miñana,
notari i representant de la SAC a la Com. Nac. And. per la Unesco